
تحلیل فلسفی نظریه‌های سازمان و مدیریت

دکتر حسن رنگریز
دانشیار دانشکده مدیریت دانشگاه خوارزمی

شرکت چاپ و نشر بازرگانی

وابسته به مؤسسه مطالعات و پژوهش‌های بازرگانی

تهران ۱۳۹۵

www.ketab.ir

سرشناسه:	رنگریز، حسن، ۱۳۲۷ -
عنوان و نام پدیدآور:	تحلیل فلسفی نظریه های سازمان و مدیریت / حسن رنگریز
مشخصات نشر:	تهران: شرکت چاپ و نشر بازگانی، ۱۳۹۵.
مشخصات ظاهری:	۴۵۷ ص.: مصور، جدول، نمودار.
شابک:	۹۷۸-۹۶۴-۴۶۸-۵۳۵-۴
وضعیت فهرست نویسی:	فبا
نظریه:	موضوع:
مدیریت:	موضوع:
مدیریت -- فلسفه:	موضوع:
سازمان -- فلسفه:	موضوع:
سازمان:	موضوع:
جامعه شناسی سازمانی:	موضوع:
جامعه شناسی صنعتی:	موضوع:
شرکت چاپ و نشر بازگانی:	شناسه افزوده:
۸۴۴۲/۹ت۳۱۳۹۵:	رده بندی کنگره:
۰۰۱:	رده بندی دیویی:
۴۴۷۸۷۷۶:	شماره کتابشناسی ملی:

Theory, philosophy

Management

Management -- Philosophy

Organization -- Philosophy

Organization

Organizational sociology

Industrial sociology

شرکت چاپ و نشر بازرگانی

وابسته به مؤسسه مطالعات و پژوهش‌های بازرگانی

تحلیل فلسفی نظریه‌های سازمان و مدیریت
دکتر حسن رنگریز

مدیر هنری و طراح جلد: پاشا دارابی

صفحه‌آرایی: علی سراجی

چاپ اول: زمستان ۱۳۹۵

شمارگان: ۱۰۰۰ نسخه

شابک: ۹۷۸-۹۶۴-۴۶۸-۵۳۵-۴

لیتوگرافی، چاپ و صحافی: شرکت چاپ و نشر بازرگانی

«کلیه حقوق محفوظ و مخصوص شرکت چاپ و نشر بازرگانی است.»

نشانی: تهران، خیابان کارگر شمالی، بالاتر از بلوار کشاورز، نبش کوچه
همدان، شماره ۱۲۰۶ | تلفن: ۰۲۱-۶۶۹۳۹۳۲۹

WWW.CPPC.ir

فهرست مطالب

۱۵	پیش‌گفتار
	فصل اول. در جستجوی چارچوب
۱۹	مقدمه
۱۹	ریشه‌شناسی نظریه
۲۱	معیارهای تعیین اعتبار نظریه
۲۵	دیدگاه‌های معاصر در خصوص نظریه
۲۵	- آرتور استنلی ادینگتون
۲۶	- ارنست نگل
۳۰	- کارل راینوند پوپر
۳۱	روابط نظریه
۳۱	- رابطه نظریه با موضوع
۳۱	- رابطه نظریه با تجربه
۳۲	- رابطه نظریه با تاریخ
۳۲	- رابطه نظریه با عمل
۳۳	اجزاء نظریه
۳۳	- پدیده
۳۴	- نماد
۳۴	- تعاریف
۳۴	- مفاهیم
۳۵	- فرضیه‌ها
۳۵	- پارادایم‌ها
۳۹	معانی متفاوت پارادایم
۴۱	عناصر تشکیل‌دهنده پارادایم
۴۱	سطوح پارادایم‌ها
۴۲	سطح متافیزیکی / فلسفی
۴۲	سطح جامعه‌شناختی

۴۲	سطح ساختاری
۴۲	پارادایم‌های اجتماعی و نظریه سازمان
۴۳	پارادایم کارکردگرا
۴۴	پارادایم تفسیرگرا
۴۴	پارادایم انسان‌گرایی بنیادی
۴۴	پارادایم ساختارگرایی بنیادی
۴۴	پارادایم فلسفه اسلامی
۴۵	ارکان پارادایم‌ها
۴۵	هستی‌شناسی
۴۵	معرفت‌شناسی
۴۶	ماهیت انسان
۴۶	روش‌شناسی
۴۸	چارچوب کتاب
۴۹	خلاصه و جمع‌بندی
	فصل دوم. پارادایم کارکردگرا
۵۳	مقدمه
۵۳	نظریه‌پردازان دهه‌های اولیه قرن نوزدهم
۵۳	آگوست کنت
۶۰	هربرت اسپنسر
۶۲	ویلفردو پارتو
۶۷	امیل دورکیم
۷۳	نظریات کارکردگرایی نظریه‌پردازان دهه‌های اولیه قرن بیستم
۷۳	۱. نظریه نظام اجتماعی
۷۴	۱-۱ مکتب کارکردگرایی مطلق
۷۴	۱-۱-۱ مالدینوفسکی
۷۷	۱-۱-۲ آلفرد آر. رادکلیف براون
۸۰	۱-۲ مکتب کارکردگرایی ساختاری
۸۰	۱-۲-۱ تالکوت پارسونز
۸۵	۱-۳ مکتب کارکردگرایی معتدل
۸۵	۱-۳-۱ رابرت مرتون
۹۰	۱-۴ نظریه عمومی سیستم‌ها
۹۶	۲. تعامل‌گرایی و نظریه کنش اجتماعی
۹۶	۲-۱ جورج زیمل

۱۰۴	۲-۲ جورج هربرت مید
۱۰۹	۲-۳ ماکس وبر
۱۱۴	۳. نظریه تلفیق گرا
۱۱۴	۳-۱ تئوری مبادله و قدرت
۱۱۴	۳-۱-۱ پیتر مایکل بلانو
۱۱۷	۳-۲ نظریه ساختار اجتماعی و فرهنگی
۱۱۷	۳-۲-۱ رابرت مرتون
۱۱۷	۳-۳ نظریه کارکردگرایی تضاد
۱۱۷	۳-۳-۱ رالف دارندورف
۱۱۸	۳-۲ لوئیس آلفرد کوزر
۱۱۹	۴-۴ نظریه ریخت زایی نظام ها
۱۲۰	۴. نظریه غیر گرا
۱۲۱	۴-۱ رفتارگرایی
۱۲۱	۴-۱-۱ بی اف اسکینر
۱۲۱	۴-۲ تجربه گرایی انتزاعی
۱۲۱	۴-۲-۱ سی رایت میلز
۱۲۲	خلاصه و جمع بندی
	فصل سوم. نظریات سازمان و مدیریت در پارادایم کارکردگرا
۱۲۷	مقدمه
۱۲۷	دیدگاه های نظری به مطالعه سازمان ها
۱۲۷	الف) نظریه نظام اجتماعی و عینی گرایی
۱۲۸	۱. نظریه مدیریت کلاسیک
۱۲۸	فردریک وینسلو تیلور
۱۳۰	هنری فایول
۱۳۵	لیندال ارویک
۱۳۶	لوتر گیلک
۱۳۹	مری پارکر فالوت
۱۵۲	۲. روان شناسان صنعتی / سازمانی
۱۵۳	آلن مایو
۱۶۰	رونلیسبرگر و دیکسون
۱۶۲	اریک تریتست
۱۶۴	ویلیام وایت
۱۶۶	۳. مطالعات پسا هائون

۱۶۷	۴. نظریه نظام‌های اجتماعی-فنی
۱۶۷	اریک تریت
۱۶۸	جورج هومانز
۱۷۰	۵. نظریه‌های تعادل سازمان
۱۷۰	چستر برنارد
۱۷۶	هربرت سایمون
۱۸۲	گریس آرگریس
۱۸۷	۶. نظریه نهادگرایی سازمان
۱۸۷	فیلیپ سلربک
۱۹۰	۷. نظریه نظام‌های از
۱۹۰	رایس
۱۹۲	امری و تریت
۱۹۳	کتز و کان
۱۹۵	جون وودوارد
۱۹۷	گروه محققان استون
۱۹۸	ریچارد هال
۱۹۸	۹. نظریه تلفیقی معاصر
۱۹۸	لارنس و لورش
۲۰۰	۱۰. نظریه کیفیت زندگی کاری
۲۰۱	۱. نظریه کاست
۲۰۱	۲. نظریه هارولد کنتز
۲۰۱	۳. نظریه مینتزبرگ
۲۰۲	۴. نظریه استیفن رابینز
۲۰۲	۵. نظریه والتون
۲۰۳	۶. نظریه لاولر
۲۰۴	۷. نظریه میلز
۴۰۲	۸. نظریه کرت لوین
۲۰۴	۹. نظریه دوبرین
۲۰۵	۱۰. نظریه گانینگهام و ابرل
۲۰۵	۱۱. نظریه فریدمن و آرنولد
۲۰۵	۱۲. نظریه ورتز
۲۰۶	۱۳. نظریه دسلر
۲۰۷	ب) نظریه‌های سوءکارکردگرایی بوروکراتیک
۲۰۷	رابرت مرتون

۲۰۸	گلندر
۲۰۹	بلاو
۲۱۰	ج) چهارچوب مرجع کنش
۲۱۰	اروینگ کافمن
۲۲۰	خلاصه و جمع بندی

فصل چهارم . پارادایم تفسیرگرا

۲۲۷	مقدمه
۲۲۷	تعریف تفسیرگرایی
۲۲۷	دیدگاه های متراپارادایم تفسیرگرا
۲۲۸	۱. دیدگاه خوداری
۲۲۸	اسقف بریلی
۲۳۰	۲. دیدگاه پدیدارشناسی
۲۴۱	۲-۱ ادموند هوسرل
۲۳۴	۲-۲ آلفرد شوتر
۲۳۸	۳. دیدگاه جامعه شناسی پدیدارشناختی
۲۳۹	۳-۱ هارولد گارفینکل
۲۴۴	۴. دیدگاه هرمنوتیک
۲۴۸	۴-۱ ویلهلم دیلتای
۲۵۰	۴-۲ دروین
۲۵۱	۴-۳ گادامر
۲۵۲	خلاصه و جمع بندی

فصل پنجم . نظریات سازمان و مدیریت در پارادایم تفسیرگرا

۲۵۹	مقدمه
۲۵۹	دیدگاه های نظری به مطالعه سازمان ها
۲۵۹	الف) تفسیرگرایی
۲۵۹	۱. پدیدارشناسی
۲۶۲	۲. جامعه شناسی پدیدارشناختی
۲۶۴	۳. علم تفسیرگرایی
۲۷۰	ب) شاخص گرایی وضعیتی
۲۷۰	۴. فمینیسم
۲۷۱	۵-۱ رویکردهای جامعه شناختی فمینیسم
۲۷۲	نظریه های فمینیسم

۲۷۵	خلاصه و جمع‌بندی
-----	------------------

فصل ششم. پارادایم انسان‌گرایی بنیادی

۲۷۹	مقدمه
۲۷۹	دیدگاه‌های مترتب بر پارادایم انسان‌گرایی بنیادی
۲۷۹	۱. دیدگاه خودباوری
۲۸۰	۲. دیدگاه وجودگرایی فرانسوی
۲۸۱	۲-۱ شریعتی
۲۸۳	۲-۲ فیخته
۲۸۴	۲-۳ هوسا
۲۸۵	۲-۴ رنر
۲۹۶	۳. دیدگاه فردگرایی آنارشیک
۲۹۷	۳-۱ ماکس استیر
۲۹۷	۳-۲ بنجامین تاکر
۲۹۸	۴. نظریه انتقادی
۲۹۸	۴-۱ جامعه‌شناسی لوکاج
۳۰۴	۴-۲ جامعه‌شناسی گرامشی
۳۱۰	۴-۳ مکتب فرانکفورت
۳۱۷	خلاصه و جمع‌بندی

فصل هفتم. نظریات سازمان و مدیریت در پارادایم انسان‌گرایی بنیادی

۳۲۱	مقدمه
۳۲۱	دیدگاه‌های نظری به مطالعه سازمان‌ها
۳۲۲	از خودبینی‌گرایی و استثمار انسان
۳۲۴	گزاره‌های سازمان بوروکراتیک
۳۲۴	انسان در سازمان
۳۲۶	انسان و سیطره سازمان‌ها
۳۲۷	لبه تاریک سازمان‌ها
۳۲۸	ظرفیت وجودی انسان
۳۲۸	انتقاد به سازمان‌ها
۳۲۹	سازمان اجتماعی، فناوری‌ها و از خودبینی‌گرایی
۳۲۹	واقعیت‌های جایگزین و ماهیت تک بعدی جامعه مدرن
۳۳۱	فرهنگ‌های جایگزین و ماهیت تک بعدی جامعه مدرن
۳۳۲	فناوری‌های جایگزین و شان واقعی انسان‌ها

۳۳۳	فناوری‌ها و انزوای کارگران
۳۳۴	خلاصه و جمع‌بندی

فصل هشتم. پارادایم ساختارگرایی بنیادی

۳۳۹	مقدمه
۳۳۹	دیدگاه‌های مترتب بر پارادایم ساختارگرایی بنیادی
۳۳۹	۱. نظریه اجتماعی روسی
۳۴۰	۱-۱ ماتریالیسم تاریخی
۳۴۰	نیکلای ایوانوویچ بوخارین
۳۴۲	۱-۲ کمونیسم آنارشستی (قانون ستیزی)
۳۴۲	پتر آ. اسمیچ، کروپوتکین
۳۴۶	۲. مارکسیسم معاصر مدته‌ای
۳۴۷	۲-۱ جامعه‌شناسی المتوس
۳۴۷	لویی آلتوسر
۳۵۴	۲-۲ جامعه‌شناسی کولس
۳۵۴	کولتی
۳۵۵	۳. نظریه تضاد (انتقادی)
۳۵۵	رالف دارندورف
۳۶۳	جان رکس
۳۶۵	لاک وود
۳۶۶	خلاصه و جمع‌بندی

فصل نهم. نظریات سازمان و مدیریت در پارادایم ساختارگرایی بنیادی

۳۶۹	مقدمه
۳۷۰	دیدگاه‌های نظری به مطالعه سازمان‌ها
۳۷۰	الف) رهیافت ویرگرایی در نظریه سازمانی بنیادی
۳۷۱	خاستگاه دولت
۳۷۱	نظریه‌های تشکیل دولت
۳۷۳	پیدایش دولت مدرن
۳۷۴	رالف میلی‌بند
۳۷۵	الدريج و کرومبی
۳۷۶	نیکوس موزلیس
۳۷۶	مکالو و شانون
۳۷۷	ب) رهیافت ساختارگرایی مارکسیستی در نظریه سازمانی بنیادی

۳۷۸	نیکوس پولاتزاس
۳۷۹	پل باران و پل سوئیزی
۳۸۱	هاری براورمن
۳۸۳	وی. ال. آلن
۳۸۴	خلاصه و جمع‌بندی

فصل دهم. پارادایم فلسفه اسلامی

۳۸۹	مقدمه
۳۹۰	واکاوی مبانی تفسیر فلسفی
۳۹۱	۱. فلسفه / حکمت مشاء
۳۹۱	۲. فلسفه سراقه
۳۹۲	۳. حکمت متعالیه
۳۹۲	بررسی و تحلیل مفهوم فلسفه، مراتب و نحله‌های فلسفی
۳۹۳	۱. فلسفه سیاسی
۳۹۴	۲. فلسفه اجتماعی
۳۹۴	۳. فلسفه اخلاقی
۳۹۴	۴. فلسفه علمی
۳۹۴	۵. فلسفه اقتصادی
۳۹۴	۶. فلسفه تعلیم و تربیت و روانشناسی
۳۹۴	۷. فلسفه متافیزیک
۳۹۵	۸. فلسفه دینی
۳۹۵	۹. فلسفه اسلامی
۳۹۵	ارسطوگرایی جدید
۳۹۵	الف) مرحله اولیه: ارسطو
۳۹۶	ب) مرحله میانی: ابن سینا و فارابی
۳۹۸	ج) دوره متأخر: میراث فلسفه ارسطویی
۳۹۸	ابن رشد واسطه انتقال تفکرات ارسطویه غرب
۳۹۹	مخالفان ارسطوگرایی
۴۰۰	فلسفه بودن
۴۰۱	کنش و فضیلت
۴۰۴	رابطه فضائل با احساسات و عواطف
۴۰۶	اقسام فضائل و رابطه آنها
۴۰۸	خلاصه و جمع‌بندی

فصل یازدهم. نظریات سازمان و مدیریت در پارادایم فلسفه اسلامی

۴۱۱	مقدمه
۴۱۴	دیدگاه‌های نظری به مطالعه سازمان‌ها
۴۱۴	الف) رهیافت فهم و تحلیل اعتباریات در نظریه سازمانی
۴۱۴	علامه طباطبائی
۴۱۵	گونه‌شناسی اعتباریات
۴۱۹	ب) رهیافت فهم و تحلیل نظریه حیات معقول در نظریه سازمانی
۴۱۹	علامه جعفری
۴۲۰	تعریف حیات معقول
۴۲۲	اصول حیات معقول
۴۲۵	ج) رهیافت فهم و تحلیل علم دینی در نظریه سازمانی
۴۲۵	علامه جوادی آملی
۴۲۸	نسبت بین عقل، دل، و هیول
۴۳۰	تعارض میان عقل و هیول، و علم و هیول
۴۳۲	اسلامی‌سازی علوم
۴۳۴	نقد مکتب تفکیک
۴۳۴	خطاناپذیری وحی و معصومان
۴۳۵	خلاصه و جمع‌بندی
۴۳۷	منابع و مأخذ
۴۵۱	واژه‌نامه انگلیسی به فارسی

پیش‌گفتار

دکتر علی شریعتی:

«دین دنیا جزاین سه، هیچ چیز دیگری به جستجو نمی‌ارزد:

بخستین با اندیشیدن علم، دومین با اخلاق و مذهب، و سومین با هنر».

نوشتن پیش‌گفتار برای یک کتاب به عنای بازنمود هنرمندانه اندیشه‌های یک اثر همواره یکی از دغدغه‌های ذهنی هر مولف بشمار می‌آید. مواف براین باور است که سنجیده‌ترین دیباچه‌ها بر کتاب «تحلیل فلسفی نظریه‌های سازمان و مدیریت» در برابر سخنان دلنشین و هنرمندانه صاحب‌نظران علم مدیریت که دارای اندیشه علمی، اخلاق حرفه‌ای و زیستار هنرمندانه آنان کم‌رنک می‌نماید.

کتاب «تحلیل فلسفی نظریه‌های سازمان و مدیریت» می‌تواند به عنوان یک منبع بسیار مناسب و مفید مورد استفاده دانشجویان رشته‌های مدیریت دولتی، مدیریت بازرگانی، مدیریت صنعتی، مدیریت راهبردی، و مدیریت سازمان‌های دولتی ایران برای درس «تحلیل فلسفی نظریه‌های سازمان و مدیریت»، «فلسفه نظریه‌های سازمان و مدیریت»، «مبانی نظری و فلسفی نظریه‌های سازمان و مدیریت با رویکرد تطبیقی با اسلام»، «مبانی فلسفی تئوری‌های مدیریت دولتی» و «نقد و بررسی نظریه‌های سازمان و مدیریت» با هدف ایجاد فضایی مناسب و پویا جهت مطالعه و بررسی مطالب، تحقیقات اساسی و جدید به منظور احاطه نسبتاً کامل و اجمالی دانشجویان به تئوری‌های مدیریت و بنیادهای فلسفی آنها، ایجاد نگرش باز و گسترده نسبت به مباحث و نظریه‌های مدیریت، هم چنین ایجاد زمینه‌های نظری جهت نیل دانشجویان به قدرت تحلیلی بالاتر و ایجاد نگرش علمی متعادل و هماهنگ در جنبه‌های تئوریک و عملی مدیریت در مقطع دکتری دانشگاه‌ها و موسسات آموزش عالی کشور واقع گردیده و گام کوچکی در جهت غنی‌بخشی فرهنگ مدیریت کشور قرار گیرد. با این همه لغزش‌ها و کاستی‌های این کتاب بر همه فرهیختگان روشن است و از همین رو مولف به راهنمایی‌های صاحب‌نظران دانش‌پژوه چشم دوخته تا چاپ‌های بعدی را پربارتر سازند.

کتاب حاضر که شامل یازده فصل زیرمی‌باشد، براساس آخرین سرفصل مصوب جلسه مورخ ۱۳۹۴/۷/۱۳ شورای تحول و ارتقای علوم انسانی شورای عالی انقلاب فرهنگی تدوین شده است.

فصل اول: در جستجوی چارچوب

فصل دوم: پارادایم کارکردگرا

فصل سوم: نظریات سازمان و مدیریت در پارادایم کارکردگرا

فصل چهارم: پارادایم تفسیرگرا

فصل پنجم: نظریات سازمان و مدیریت در پارادایم تفسیرگرا

فصل ششم: پارادایم انسان‌گرای بنیادی

فصل هفتم: نظریات سازمان و مدیریت در پارادایم انسان‌گرای بنیادی

فصل هشتم: پارادایم ساختارگرایی بنیادی

فصل نهم: نظریات سازمان و مدیریت در پارادایم ساختارگرایی بنیادی

فصل دهم: پارادایم فلسفه اسلامی

فصل یازدهم: نظریات سازمان و مدیریت در پارادایم فلسفه اسلامی

تذکر این نکته حائز اهمیت است که خواننده عزیز و علاقه به تعمق در مسائل و تصمیم به درک و هضم مطالب فصول کتاب را قرائت کند و مطالعه کتاب را از آغاز فصل اول شروع نماید و به ترتیب فصول پیش رود تا ارتباط سلسله مطالب را از دست ندهد. فصول این کتاب مانند رشته زنجیر به یکدیگر پیوسته است، لذا رعایت این نکته لازم است که فصول مابعد بدون توقف و در زمان ماقبل مطالعه نشود تا نتیجه صحیح و کامل و حداکثر فایده از مطالعه آن حاصل گردد.

در خاتمه لازم است از مسئولان محترم شرکت چاپ و نشر باززکائی که اسکان چاپ کتاب مزبور را فراهم کرده‌اند، قدردانی نمایم.

دکتر حسن رنگریز

دانشیار دانشکده مدیریت دانشگاه خوارزمی

زمستان ۱۳۹۵